

DEMO
KRATI
100.SE

Utan rösträtt

Kvantitativa effekter av olika rösträtts-
begränsningar 1866–2018

Mattias Lindgren

Omslagsbild: Potatiskö i Stockholm 1917. Axel Malmström /
Stockholms stadsmuseum.

**Utan rösträtt – Kvantitativa effekter av olika
rösträttsbegränsningar 1866–2018**

För mer information:

Karin Kvist Geverts, karin.kvist.geverts@kb.se

Kungliga biblioteket, Enheten för kunskapsuppbyggnad

www.kb.se

Datum: 2020-08-11

ISBN: 978-91-7000-418-6

Utan rösträtt

**Kvantitativa effekter av olika rösträtts-
begränsningar 1866–2018**

Mattias Lindgren

Innehåll

Förord	5
1. Inledning	6
2. Vilka rösträttsbegränsningar tillämpades under vilka perioder?	8
3. Metod	9
4. Hur stora grupper uteslöts från rösträtten?	15
5. Vilka röststreck hade störst konsekvenser?	16
6. Valdeltagandet	19
7. Avslutning	20
Referenslista	21
Appendix A1: Beskrivning av datafilen	22
Appendix A2: Personer uteslutna av mer än ett kriterium	26
Appendix A3: Utdrag ur datasetet	28

Förord

Sverige fick allmän och lika rösträtt genom en rad beslut under åren 1918–1921 och detta högtidlighålls i det så kallade demokratijubileet. Riksbankens Jubileumsfond och Kungliga biblioteket har tillsammans med forskare och företrädare för arkiv, bibliotek och museer bildat nätverket Demokrati100 för att tillsammans öka kunskapen om denna historiska process. En viktig del i satsningen är webbplatsen www.demokrati100.se där forskare och experter ger perspektiv på rösträtten i korta populärvetenskapliga artiklar. Men ibland räcker inte det korta formatet för att belysa en fråga och därför har denna rapport tillkommit. Syftet med rapporten är att göra en kommenterad översikt över vad det finns för statistik över valdeltagande och andelen röstberättigade i Sverige och hur denna statistik kan förstås. Som rapporten visar innebar inte införandet av det som vi kallar allmän rösträtt att *alla* fick rösta. Även efter 1921 fanns en rad begränsningar varav några, som ålder och nationellt medborgarskap, påverkar rösträtten även idag.

Rapporten är författad av Mattias Lindgren, fil.dr. i ekonomisk historia vid Stockholms universitet och verksam inom projektet *Allmän rösträtt? Rösträttens begränsningar i Sverige efter 1921*, på uppdrag av Demokrati100. Till rapporten finns även en excelfil där all data finns som utgjort underlag för beräkningarna. Båda dessa är viktiga källor för forskare som är intresserade av frågorna. Rapporten är granskad av Carolina Uppenberg, fil.dr. i ekonomisk historia verksam vid Lunds universitet. Redaktionen för Demokrati100 vill tacka Mattias Lindgren och Carolina Uppenberg för ert arbete och önska alla en god läsning!

Karin Kvist Geverts

Projektledare för Demokrati100, Kungliga biblioteket

1. Inledning

År 1911 fick ”alla” vuxna män rösträtt till andrakammaren. ”Alla” är satt inom citationstecken eftersom flera grupper av män fortfarande var uteslutna och därtill var samtliga kvinnor uteslutna. När vi 1921 fick allmän och lika rösträtt i Sverige så var det dock fortfarande många grupper, män som kvinnor, som var fortsatt uteslutna. Inte heller var det så att rösträtten uppkom från intet 1911, riksdagsval har ju hållits i århundraden i Sverige, men där än större grupper har varit uteslutna utifrån kriterier som ändrats över tid.¹

Hur stora var de olika uteslutna grupperna och hur stor andel av befolkningen hade faktiskt rösträtt? Jag presenterar här statistik över andelen röstberättigade i Sverige uttryckt som en andel av den *vuxna* befolkningen, där jag konsekvent definierar ”vuxen” som en person som uppnått 18 års ålder. Jag bryter också ned den vuxna befolkningen utan rösträtt efter de olika uteslutningskriterierna. De år åldersgränsen har varit högre än 18 år så räknas de som varit under åldersgränsen, men över 18-årsgränsen, som en särskilt utesluten grupp.

Att på detta sätt redovisa de uteslutna som andel av en fix åldersgrupp skiljer sig från hur rösträttsstatistik normalt brukar presenteras. Statistik över andelen röstberättigade i ett land brukar, både när det gäller svensk och internationell statistik, oftast uttryckas som andelen av den *totala* befolkningen i landet. De gånger man inte redovisat statistiken på detta sätt så uttrycks det istället som andelen av befolkningen *som uppnått rösträttsåldern* i landet.

Det finns dock ett par tillkortakommande med båda dessa mått. När det gäller rösträtten som andel av totala befolkningen så kommer åldersstrukturen påverka denna siffra. Som synes i figur 1 nedan så närmast halverades andelen svenskar under 18 år under förra seklet. Även om andelen röstberättigade bland de som uppnått 18 år hade varit konstant under denna tid så skulle de röstberättigades andel av den totala befolkningen öka.

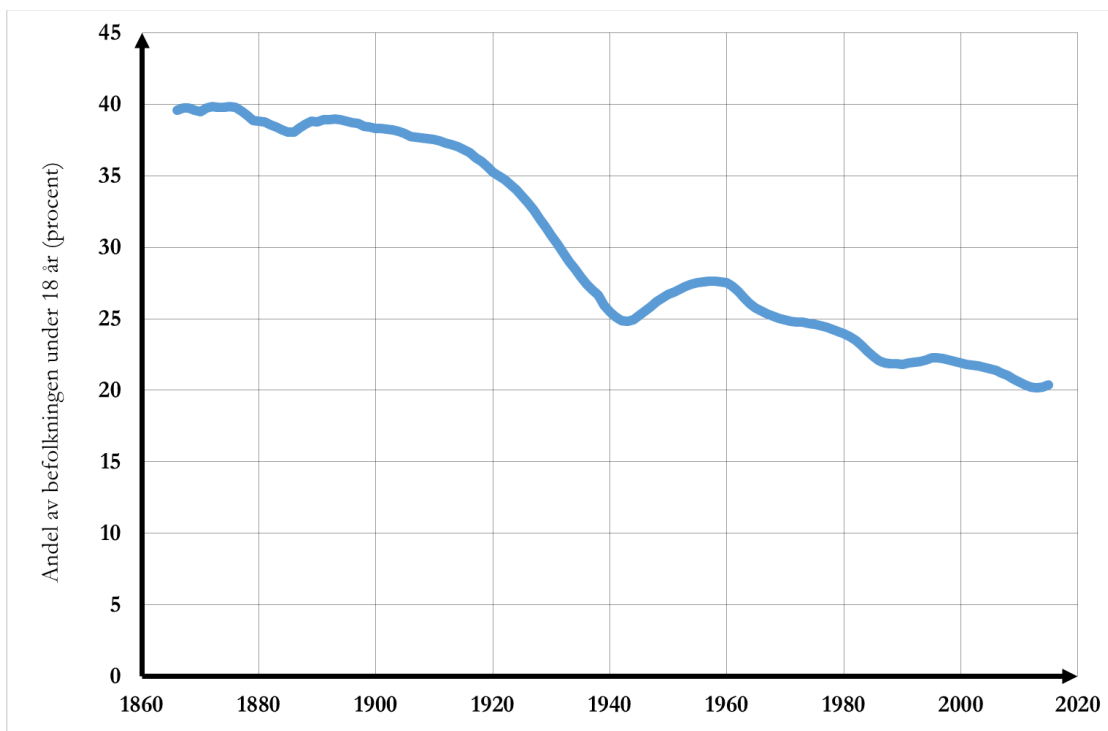
Om man istället har siffror över röstberättigade som andel av den del av befolkningen som uppnått rösträttsåldern så fångar denna siffra inte upp förändrade ålderskrav. Även dessa har i vissa fall haft mycket omfattande konsekvenser. Detta gäller inte minst om man vill jämföra med situationen i andra länder. De danska rösträttsreglerna av år 1849 gav exempelvis 73 % av alla män i rösträttsåldern rösträtt, men rösträttsåldern var så hög som 30 år (Christensen, 1997). Andelen män över 18 år som hade rösträtt var således bara 48 %.²

---

¹ Denna text bygger delvis på en tidigare text publicerad i *Arbetshistoria* 2–3 2019, ”Hur många har saknat rösträtt i den svenska demokratin?”. Texten har skrivits som en del av projektet ”Allmän rösträtt? Rösträttens begränsningar i Sverige efter 1921” finansierat av Vetenskapsrådet (Dnr 2017-00778).

² Siffran 48 % är beräknad av mig från Christensen (1997) och Human Mortality Database (HMD).

Figur 1. Andel av svenska befolkningen under 18 år, 1866-2014.³ Källa: Human Mortality Database (HMD).

Det finns alltså skäl att uttrycka de röstberättigade som en andel av den vuxna befolkningen, där ”vuxen” definieras utifrån en konstant åldersgräns. I framtiden kan motsvarande statistik tas fram för andra länder. Denna statistik kommer då, i någon mening, vara mer jämförbar med mina siffror för Sverige, eftersom det kommer att vara möjligt att se hur mycket av skillnaderna mellan länderna kvarstår när man tagit hänsyn till åldersfördelningen.

Jag kommer därför att presentera rösträttssiffror för Sverige satt i relation till den vuxna befolkningen, där ”vuxen” definieras som de som uppnått 18 år före den normala valdagen i Sverige. Jag kommer tillgängliggöra en excelfil som innehåller alla siffror, med detaljerade metadata. I appendixen till denna artikel så redovisar jag också några av nyckelvariablerna. Resten av denna dokumentation kommer att organiseras på följande sätt. Jag kommer först att gå igenom röstreglerna, följt av en beskrivning av hur jag sammanställt siffrorna, för att sedan se vad siffrorna visar för mönster. I appendixen beskriver jag till slut hur siffrorna presenteras i excelfilen.

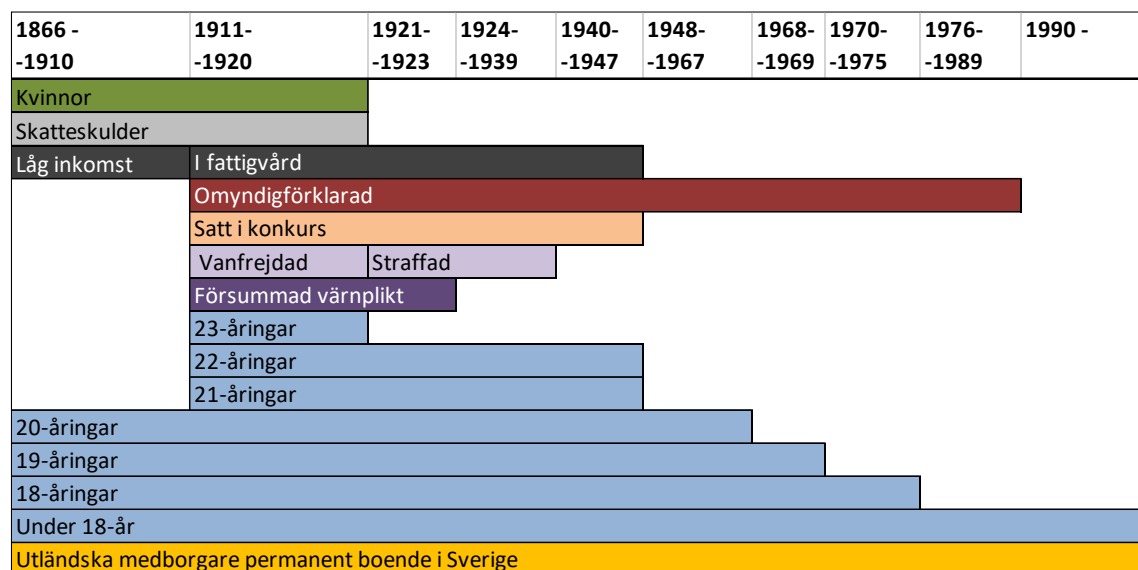
³ Den här dokumentationen innehöll ursprungligen data fram till 2014, och det är det som kommer redovisas i de olika figurerna. Sen den första versionen skrevs så har dock även data för valet 2018 inkluderats i datasetet. Dessa data, liksom ytterligare framtida uppdateringar, kommer inkluderas i excelbladet, men inte i figurerna i denna dokumentation.

2. Vilka rösträttsbegränsningar tillämpades under vilka perioder?

Innan jag presenterar vad dessa data visar så kan det vara värt att snabbt gå igenom vilka rösträttsbegränsningar som funnits under vilka tider. Figur 2 sammanfattar samtliga rösträttsbegränsningar från år 1866, då den nya tvåkammarriksdagen sjuösettes, fram till i dag. Först ska det sägas att det hela tiden funnits två grupper av invånare som aldrig haft rösträtt till riksdagen: personer under 18 år, respektive utländska medborgare bosatta i Sverige.⁴ Men som jag kommer att visa har betydligt fler grupper än så varit uteslutna från rösträtten.

Fram till och med valet 1920 var röststreck med den största konsekvensen naturligtvis uteslutningen av kvinnor.⁵ Men även bland männen var många uteslutna före 1911. Mellan 1866 och 1911 uteslöts alla män som inte nådde upp till en viss inkomst eller en viss förmögenhet, något som kallades ”censusstreck”. Dessutom skulle man ha betalat alla skatter i god ordning. Rösträttsåldern var 21 år, vilket också var den rådande myndighetsåldern.

Figur 2: Grupper uteslutna från rösträtt till andra kammaren (1866–1970) resp. riksdagen (1971–2014).

Anmärkning: Till och med 1971 gäller det rösträtt till andra kammaren, därefter till riksdagen. Varje ny "period" i figuren börjar med det år då val hölls för första gången efter att nya rösträttsregler trätt ikraft. Källa: SCB:s valstatistik, egen bearbetning.

⁴ En grupp jag inte diskuterar här är svenska medborgare boende i utlandet, vilka hade röstmöjlighet från och med valet 1968.

⁵ Det är dock värt att påpeka att vissa grupper av kvinnor haft möjlighet att rösta även före 1921. Efter 1862 kunde nämligen vissa kvinnor rösta i kommunalvalen och före 1862 kunde vissa änkor rösta i bland annat riksdagsvalen (Karlsson Sjögren, 2006).

År 1911 praktiserades för första gången vad som brukar kallas allmän manlig rösträtt. Reformen bestod i att "censusstrecket" togs bort; det krävdes inte längre en viss inkomst eller förmögenhet för att rösta. Kravet på betalda skatter fanns dock kvar. Dessutom tillkom ett helt batteri av andra diskvalificeringsgrunder, så kallade rösträttsstreck.

De ekonomiska kraven kvarstod, på sätt och vis, om än i betydligt mildare – och nya – former. Det infördes nu krav på att man inte tog emot någon ekonomisk hjälp från fattigvården. De nya kraven inkluderade också att man inte skulle vara försatt i konkurs, vara omyndigförklarad, vara straffad för vissa brott (vanfrejdad, som det hette före 1921), eller ha försummat sin värnplikt. Obetalda skatteskulder specificerades nu också till att gälla både "oguldna" kommunutskylder och kronoutskylder. Dessutom skulle alla som var nyinflyttade till kommunen styrka att de inte hade några skatteskulder på sin tidigare bostadsort. I figur 2 har jag inkluderat detta så kallad "flyttstreck" i kategorin skatteskulder, men den utökade bevisbördan drabbade säkerligen många som faktiskt hade betalt sina skatter (Berling Åselius, 2005). Ovanpå detta höjdes rösträttsåldern från 21 år till 24 år, vilket gjorde att en ganska betydande andel av den myndiga manliga befolkningen uteslöts.

År 1921 fick alltså även kvinnorna rösträtt. Kravet på betalda skatter försvann också och rösträttsåldern sänktes med ett år. Från och med 1921 skulle åldersgränsen sänkas steg för steg, fram till 1973, varefter Sverige fick den 18-årsgräns vi har idag. Bortsett från kravet på en viss ålder samt svenskt medborgarskap så har de andra kriterierna också tagits bort steg för steg.

3. Metod

Antalet röstberättigade och antalet röstande har jag huvudsakligen tagit från sammanställningarna av valstatistiken som finns på SCB:s hemsida. Statistiken skickades in till SCB från valförrättarna och baserades på röstlängderna. Ett första försök att samla in valstatistik gjordes 1866, men av olika skäl kom denna statistik att bli ofullständig. SCB avvaktade i det följande valet, så den första officiella valstatistiken börjar med 1872 års val (SCB 1872). Jag har dock även inkluderat en skattning för år 1866 taget från Wallin (1961), vars tillförlitlighet måste betraktas som lägre.

Statistiken har i allmänhet varit hyfsat konsekvent genom åren, men vissa kategorier sammanslogs för vissa år. En inkonsekvens är att omyndiga och konkursatta redovisades separat 1911–1920 men sammanslogs 1921–1944, varefter konkursstrecket togs bort. En annan inkonsekvens är att man tillämpat lite olika principer för att redovisa de som uteslöts av mer än ett skäl. Detta diskuteras mer ingående i appendix A2.

Valstatistiken kom att bli allt mer detaljerad efter hand. Fram till 1884 så redovisas bara antalet valberättigade. Dessa siffror skulle i princip bara redovisa de som både klarade censussträcket och de som inte blivit tillfälligt uteslutna på grund av "oguldna kommunutskylder". Viss oklarhet tycks dock ha rått om detta inledningsvis, så det är troligt att de röstberättigade i vissa fall inkluderar ett mindre antal tillfälligt uteslutna. År 1885 kom en undersökning av valrätten (SCB, 1885 II), som alltså inte är en

redovisning av situationen vid ett faktiskt val. I denna undersökning redovisas bland annat, för första gången, antalet tillfälligt uteslutna (det vill säga de som klarade censusstrecket men som tillfälligt uteslöts på grund av oguldna kommunutskylder).

För valen 1887 och 1890 finns fortfarande bara antalet faktiskt röstberättigade redovisade, men vid det här laget så bedömdes det som säkert att inga tillfälligt uteslutna fanns med bland dessa. I valstatistiken för 1893 års val så redovisas antalet tillfälligt uteslutna separat för första gången, men bara för det mindre antal valdistrikt som rapporterade detta. Genom att, på lösa grunder, anta att proportionen mellan röstberättigade och de tillfälligt uteslutna är likartad även i de övriga valkretsarna så gör jag ändå en skattning av antalet tillfälligt uteslutna för detta år.

I följande valrapporter, fram till valet 1908, så redovisas heltäckande data på både antalet röstberättigade och på antalet tillfälligt uteslutna. Antalet män i rösträttsåldern som inte uppfyllde censusstreckets krav redovisas dock inte. För valet 1911, däremot, och för alla efterföljande val, så redovisas alla män (och sedermera kvinnor) som uppnått rösträttsåldern, uppdelade efter om de hade rösträtt eller föll på något av strecken.

För att kunna få fram alla de mått som jag är intresserad av så behöver jag komplettera SCB:s valstatistik med andra siffror, och detta för att fylla tre luckor i valstatistiken. För det första så behöver jag kompletterande siffror för att kunna redovisa hur många som uteslutits på grund av ålder, eftersom ju valstatistiken, som mest, innehåller antal personer *i rösträttsåldern*, inte antal personer *under* denna ålder. För det andra så behöver kompletterande siffror för perioden före 1911 för att kunna räkna ut hur många män *i rösträttsåldern* som uteslöts, eftersom valstatistiken då endast redovisar antal personer som klarat censusstrecket. För det tredje så behöver jag data för antalet *kvinnor* före 1921, som ju var uteslutna fram till dess och som valstatistiken inte säger något om.

Jag behöver alltså kompletterande data för både den manliga och kvinnliga befolkningen i olika åldersgrupper. Jag har för detta valt att använda mig av data från *Human Mortality Database (HMD)*.⁶ HMD är en databas med detaljerad historisk befolkningsdata för ett större antal länder. Siffrorna i HMD är nästan identiska med motsvarande siffror Statistiska Centralbyråns befolkningsdata. Fördelen med HMD är dock att de också inkluderar data från perioden före 1860, samt att de har jämförbara data för flera andra länder.

För att HMD:s och valstatistikens siffror skall vara jämförbara så borde de idealt sett beskriva situationen vid samma tidpunkt under året eftersom varje årskull ständigt minskar över tiden på grund av dödsfall.⁷ Tyvärr så representerar de båda datakällorna olika tidpunkter på året: HMD:s data refererar till befolkningen den 1 januari varje år,

---

⁶ SCB:s valstatistik innehåller primärt statistik för antalet personer i de olika kategorierna. *Stundtals* innehåller den dock också information om andelen röstberättigade i förhållande till den totala befolkningen eller, ibland, som andel av den del av befolkningen som uppnått rösträttsåldern. Jag har dock, för att få konsekventa serier, inte använt mig av dessa andelar när dessa funnits, utan hela tiden räknat ut dem på samma sätt med hjälp av HMD. Skillnaden mellan mina uträknade siffror och de som valstatistiken redovisar är dock minimal.

⁷ Dessutom ändras befolkningen genom in- och utvandring. Övriga förskjutningar mellan andra uteslutningskategorier som inte har med ålder att göra är däremot inget problem eftersom HMD inte berör dessa.

medan röstlängderna, som SCB:s valstatistik bygger på, sattes samman vid andra tidpunkter på året.

Så vilken tidpunkt representeras av valstatistiken? Före valet 1974 så skapades röstlängderna med mantalsregistren som grund, och dessa längder sammanställdes den 1 november året före valet. Själva röstlängden sammanställdes i allmänhet någon gång under valåret, men tidpunkten för detta, och huruvida man exkluderade personer som avlidit, varierade över tiden. I valstatistiken för vissa av dessa val så ströks de personer som på valdagen antecknats såsom avlidna. Detta har varit fallen vid valen 1911, samt valen 1921 till 1940. I övriga val⁸ så gjordes inga sådana avdrag, utan valstatistiken illustrerar i princip situationen i november året före valet, och alla som avlidit därefter står kvar såsom röstberättigade.

Valstatistiken för valen 1911, samt valen 1921 till 1940, däremot, har alltså gjort avdrag för avlidna, men dessa har rapporterats på ett mycket ofullkomligt sätt eftersom det inte fanns något krav på att föra sådana anteckningar (se exv. SCB, 1940). Detta betyder att inte heller denna statistik kan sägas representera situationen på valdagen, utan varje ålderskohort är något mindre än den var den 1 november året innan, men fortfarande större än på valdagen.

För de år inga avdrag har gjorts så borde man i princip till HMD:s data för varje ålderskohort lägga de personer som hunnit dö från november till den 1 januari. Jag gjorde också sådana försök, med hjälp av de åldersspecifika dödstaten i HMD. Härifrån kan jag räkna ihop antalet personer i rösträttsåldern i november, baserade på HMD, och jämföra dessa med motsvarande siffror i SCB:s valstatistik. Det visade sig dock att dessa två mått i allmänhet överensstämmer ungefär lika bra som om man utgår från HMD:s ojusterade siffror. Det finns, inte oväntat, uppenbarligen andra felkällor som är minst lika viktiga. För enkelhets skull använder jag därför HMD:s ojusterade siffror. Skillnaden mellan de två måtten är hur som helst högst marginella, som mest dryga 12 000 personer, vilket motsvarar dryga 0.2% av antalet personer i rösträttsåldern.

För valen 1911, samt valen 1921 till 1940, där avdrag har gjorts, så borde jag i princip från HMD dra ifrån en skattning av de individer som hunnit dö mellan november året innan och valdagen. Men dessa avdrag i valstatistiken var ju, som jag visade, högst ofullständiga. Det visar sig också mycket riktigt, även i det här fallet, att överensstämmelsen mellan motsvarande siffror i HMD och valstatistiken inte blir så mycket bättre om man justerar HMD med skattat antal döda. För enkelhets skull använder jag därför även i dessa fall HMD:s ojusterade siffror. Den största skillnaden mellan de två källorna är i det här fallet knappa 0.4% av antalet personer i rösträttsåldern.⁹

Från och med valet 1973 så byggde röstlängden på kyrkobokföringen som den såg ut den 1 juni valåret. Valstatistiken kan därför sägas vara dryga sju månader aktuellare än förutvarande val. Det innebär att i röstlängden har alla de som hunnit dö mellan 1

---

⁸ För valen före 1911 och för valen 1944 till 1960 finns inga direkta uppgifter om detta, men det finns indirekta skäl att anta att inga avdrag gjorts för dessa perioder.

⁹ Väl att märka så följer skillnaderna det mönster man kan förvänta sig. I de röstlängder för vilka avdrag gjorts från mantalslängderna så har HMD lite högre siffror än röstlängderna, och för de röstlängder för vilka avdrag ej gjorts så har HMD lite lägre siffror än röstlängderna.

januari och 1 juni exkluderats från respektive ålderskohort, och till skillnad från tidigare så har detta gjorts på ett i princip heltäckande sätt. Här visar det sig att diskrepansen mellan motsvarande åldersgrupper i HMD:s ojusterade data och i valstatistiken blir större. För just 1973 så har jag därför från HMD:s data dragit ifrån det skattade antalet döda från de relevanta ålderskohorterna. Detta har jag gjort genom att för varje ålderskohort subtraherat antalet döda i kohorten under det året multiplicerat med 0.41 (eftersom det gått 151 av 365 dagar på året den 1 juni), där antalet döda i varje kohort kommer från HMD. Med dessa justeringar så ökar överensstämmelsen mellan HMD och valstatistiken.

Eftersom åldersgränsen sänktes till 18 år från och med valet 1976 så är antalet uteslutna på grund av ålder, av de 18 år fyllda, noll per definition. Jag behöver alltså inte HMD för denna statistik längre, och det finns således inget behov att göra några justeringar för detta för dessa år.¹⁰

Det finns ett val, extravalet 1958, som behöver hanteras på ett särskilt sätt. Eftersom det var ett extraval så byggde valstatistiken denna gång på röstlängder uppgjorda året före, för folkomröstningen 1957 (SCB, 1958 I). Jag har i detta fall använt HMD:s data för året innan, den 1 januari 1957. Alla ålderskohorter var naturligtvis då ett år yngre än de kom att vara 1 januari 1958, så alla åldersgränser sattes ett år lägre. På grund av detta så är alla de som kom att dö under 1957 inkluderade i dessa data.

Diskussionen så långt har handlat om att göra HMD:s siffror jämförbara med röstlängderna. Värt att notera är dock att siffrorna alltså inte representerar situationen på själva valdagen, utan en tidpunkt före denna (det tidsmässiga avståndet till valet varierade ju dessutom mellan valen).¹¹

För statistiken över valdeltagandet innebär denna tidsskillnad att valdeltagandet blir något underskattat, eftersom det på valdagen kommer att finnas ett antal personer som finns med i röstlängden, men som hunnit dö innan valet. Dessa kommer att tolkas som valberättigade som inte utnyttjat sin rösträtt. För exempelvis valen 1964 och 1970, då röstlängderna alltså byggde på de ojusterade mantalslängderna från november året innan valet, så bedömde SCB att ungefär 1.2% av personerna i röstlängderna hunnit dö innan valdagen.

För valen 1973 och 1976, då röstlängderna byggde på folkbokföringen den 1 juni, så bedömdes motsvarande siffra vara 0.5%. För valen 1979 och 1982, då röstlängden gjordes på samma sätt, var motsvarande siffra 0.4%. Därefter finns inga sådana skattningar angivna, men det finns ingen anledning att anta att det såg så värst annorlunda ut i valen till och med 1991, för vilka röstlängderna sattes upp på samma sätt som tidigare.

Exakt när röstlängderna slutligen fastställdes för valen 1994 till 2002 har jag inte lyckats utröna, men från och med valet 2006 så anges det att justeringar av röstlängden gjorts fram till valdagen (SCB, 2015). För valen före 1968 så saknas det uppskattningar

---

¹⁰ Jag använder fortfarande HMD för att beräkna andelen röstberättigade som andel av hela befolkningen, men här är behovet av justeringar mindre.

¹¹ Från valet 1902 och framåt hölls vanligtvis valen i mitten av september, undantaget extravalet 1958, som hölls 1 juni. Under 1800-talet så hölls valet vid lite olika tider i olika områden, men generellt även då i september och augusti (SCB:s valstatistik, olika år).

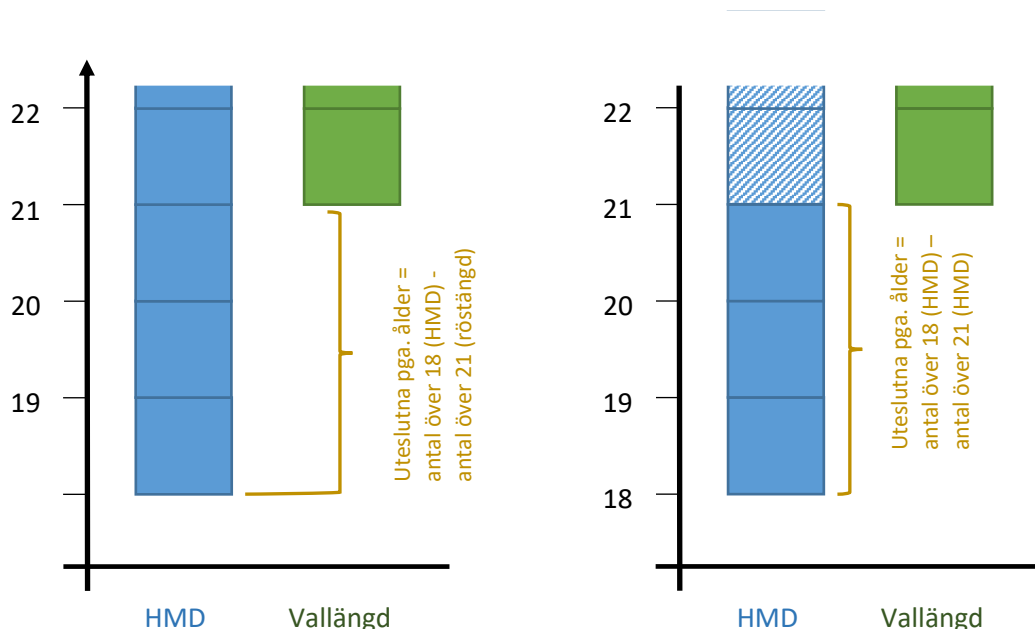
av hur stor andel av de i röstlängden upptagna som var döda på valdagen. Andelen borde naturligtvis vara mindre för valen 1911, samt valen 1921 till 1940, där avdrag delvis gjorts för de som avlidit. Andelen torde också vara högre för extravalet 1958, då de i röstlängd upptagna haft mer än ett år på sig att dö.

De här felkällorna ändrar dock inte den övergripande bilden på något genomgripande sätt. För valet 1970 så beräknades exempelvis valdeltagandet ha blivit 89.4% om man hade dragit av de som avlidit, jämfört med de 88.3% som rapporterades (SCB, 1971 I). Det finns heller ingen anledning att tro att denna felkälla ger upphov till några stora *systematiska* fel vad gäller andelen i de olika uteslutningskategorierna, folk avled ju rimligtvis både bland de som blivit uteslutna och de som inte blivit det.

När jag nu redovisat hur jag försökt göra HMD och valstatistiken så jämförbara som möjligt så återstår det att välja hur jag på bästa sätt kan kombinera HMD och valstatistiken för att räkna ut är antalet personer som uteslöts på grund av ålder. Jag har valt mellan två sätt att räkna ut detta. Dessa illustreras i figur 3 för scenariot där rösträttsåldern är 21.

Ett sätt att räkna ut detta är ta antalet personer över 18 år (från HMD) minus antalet personer över den gällande rösträttsåldern (från röstlängderna). Det fanns dock en diskrepans mellan de båda källorna vad gäller antalet personer i rösträttsåldern. Denna diskrepans är förvisso relativt marginell, men om de uteslutna grupperna är relativt små (vilket är fallet när åldersgränsen ligger nära 18 år) så kan detta ändå ställa till problem.

Figur 3. Illustration av två sätt att räkna ut antal som utesluts på grund av ålder. I exemplet förutsätts rösträttsåldern vara 21 år.

För att undvika detta så räknar jag ut denna siffra på det sätt som illustreras till höger i figur 3. Jag använder HMD som enda källa för antalet personer mellan 18 år och rösträttsåldern. Jag använder dock fortfarande röstlängderna som källa för antalet

personer över rösträttsåldern. Totala antalet personer över 18 år i mitt dataset utgörs alltså av antalet personer över rösträttsåldern (taget från SCB) plus antalet personer mellan 18 år och gällande rösträttsålder (i HMD).

Innan jag går vidare är det tre ytterligare detaljer som måste klargöras. För det första är det en viktig detalj vad gäller åldersgränserna. Fram till och med valet 1973 så gällde det att man skulle ha uppnått rösträttsåldern senast vid årets början. Det betyder att när rösträttsåldern var 21 år så var den yngsta väljaren exakt 21 vid årets början (tidpunkten som HMD representerar). Vid den typiska valdagen vid mitten av september så var den yngsta väljaren ungefär 21.7 år. Från och med valet 1976 så gällde det dock att man skulle uppnått 18 års ålder *senast på valdagen*. Det betyder att den yngsta väljaren var ungefär 17.3 år vid årets början, och exakt 18 år på valdagen.

Eftersom HMD beskriver situationen vid årets början så måste jag i den i rösträttsålder uppnådda befolkningen inkludera alla de ålderskohorter som i HMD är 17.3 år och äldre. Detta gör jag genom att förutom att summera ihop alla ålderskohorter äldre än 18 år, också lägga till den ålderskohort som är mellan exakt 17 år och exakt 18 år vid årets början, multiplicerat med 0.71 (258 dagar delat med 365 dagar). Det är denna grupp som jag hädanefter kommer kalla ”vuxna”, det vill säga alla som är minst 18 år *i mitten av september*.

Den andra detaljen värd att påpeka är att det i ”befolkningen” medräknas permanentboende icke-medborgare. Medborgare boende utomlands, vilka nuförtiden har rösträtt, är däremot, om inget annat anges, uteslutna. I excelbladet återfinns dock separata siffror där utlandsboende svenskar är inkluderade.

Den tredje detaljen rör tillgängligheten för data separerad för kvinnor och män. 1960 är sista året som SCB anger totaldata uppdelad efter kön. Efter detta så redovisas ingen könsspecifik data alls fram till valet 1998.¹² Från och med valet 1998 redovisas åter könssupplad data, men då bygger det på urvalsundersökningar, vilket gör att de siffror jag redovisar är att betrakta som skattningar som inte är exakta. Även vad gäller antalet avlagda röster totalt sett saknas exakta siffror för antalet avlagda röster uppdelat på utlandssvenskar och boende i Sverige. Även här får jag förlita mig på urvalsundersökningar, som inte är lika exakta.

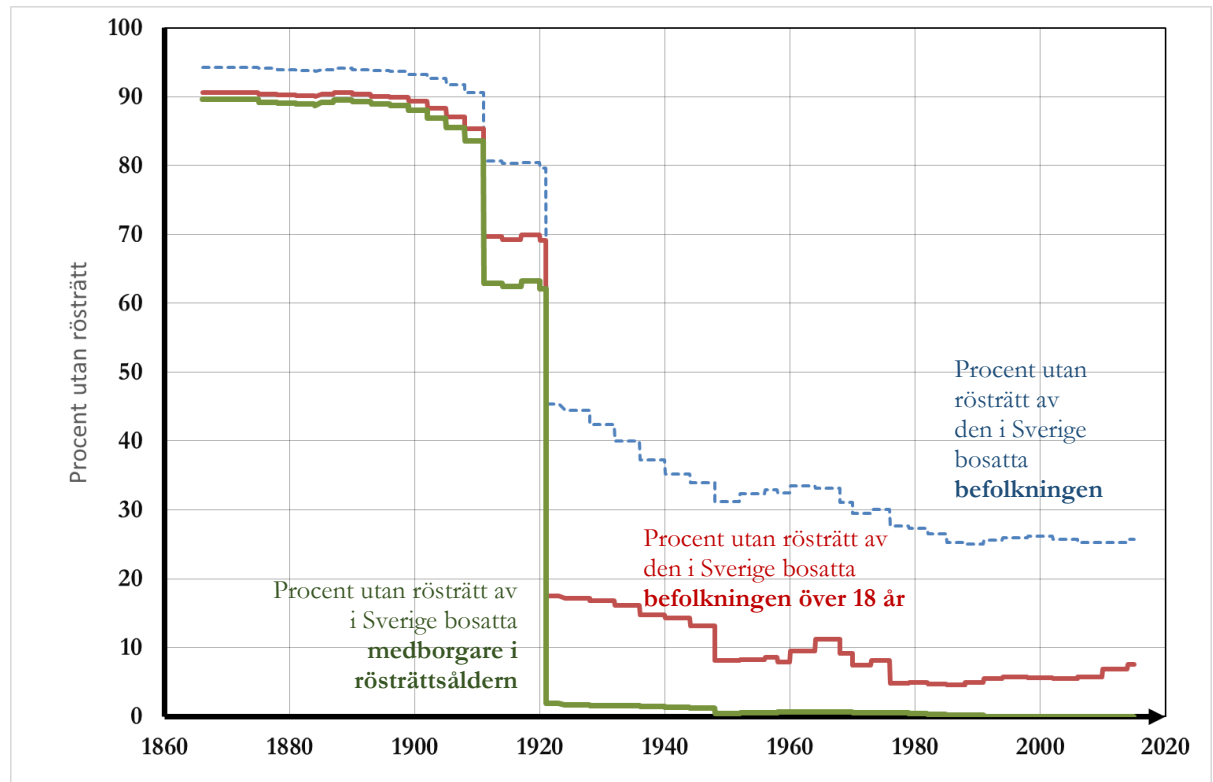
---

¹² Efter kontakt med SCB så tycks det som om sådana data inte finns tillgänglig.

4. Hur stora grupper uteslöts från rösträtten?

Så vad visar då dessa data? I figur 4 illustreras hur stor andel av befolkningen som uteslöts på grund av alla dessa kriterier och hur andelen förändrades över tid.

Figur 4: Andel röstberättigade till riksdagen, som procent av hela befolkningen, som procent av den vuxna befolkningen samt som procent av medborgare i rösträttsålder.

Anmärkingar: Före 1970 gäller det rösträtt till andrakammaren, därefter till riksdagen. För att göra grafen tydligare har jag ritat in siffrorna för ett valår för alla de år som följer valet fram till året före nästkommande val. Källa: se text

Den blå streckade linjen visar de uteslutna som andel av hela den i Sverige boende befolkningen.¹³ Som synes är även i dag ungefär en fjärdedel av befolkningen utan rösträtt. Detta förklaras naturligtvis av att samtliga personer under 18 år ingår i befolkningen, en grupp som aldrig haft rösträtt och som även med dagens vallag utesluts ur väljarbasen. Den blå linjen kan därför framstå som en smula missvisande. Dessutom speglar linjen Sveriges förändrade ålderssammansättning: andelen av befolkningen under 18 år har halverats sedan 1800-talet – vilket illustrerades i figur 1. En del av minskningen av de uteslutna som andel av hela befolkningen speglar således bara en minskad andel unga.

¹³ Med ”i Sverige boende befolkning” avses här alltså alla som permanent bor i Sverige, d.v.s. både svenska medborgare boende i Sverige och utländska medborgare boende i Sverige. Jag inkluderar däremot inte svenska medborgare boende utomlands.

Just med anledning av befolkningens ändrade ålderssammansättning är det relevant att titta närmare på hur stor andel av den vuxna befolkningen som varit utesluten. För att göra detta behöver jag använda en enhetlig definition av "vuxen" uttryckt i ålder. Här har jag valt att utgå från de regler Sverige har idag, med 18 år som såväl myndighetsålder som rösträttsålder. Man kan då blicka bakåt i historien och se hur många som blev uteslutna jämfört med om dagens åldersregler hade gällt. Fördelen med detta sätt att illustrera utvecklingen är att det synliggör hur stora grupper som drabbats av höjda åldersstreck.

Den röda linjen i figur 4 visar just detta: personer uteslutna från rösträtt som andel av den i Sverige boende befolkningen över 18 år. Från och med riksdagsvalet 1990 utgörs denna grupp bara av de i Sverige bosatta utländska medborgarna över 18 år.

Ett tredje sätt att studera utvecklingen är att förhålla sig till den faktiska rösträttsåldern vid de olika tidpunkterna och sedan undersöka hur stor andel av medborgarna i rösträttsberättigad ålder som uteslöts. Detta visar jag med den gröna linjen i figur 4. Notera att den gröna linjen skiljer sig från den röda på två sätt vad gäller vilken befolkningsgrupp jag delat antalet röstberättigade med. För det första använder den gröna linjen antalet bofasta *medborgare* istället för bofast befolkning. För det andra använder den gröna linjen antalet över *gällande rösträttsålder*, istället för 18 årsgränsen. Som synes var det en betydligt mindre del av denna "befolkning" som stod utan rösträtt efter 1921, men det var först från och med riksdagsvalet 1990, när omyndighetsstrecket hade avskaffats, som andelen uteslutna nådde 0 procent.

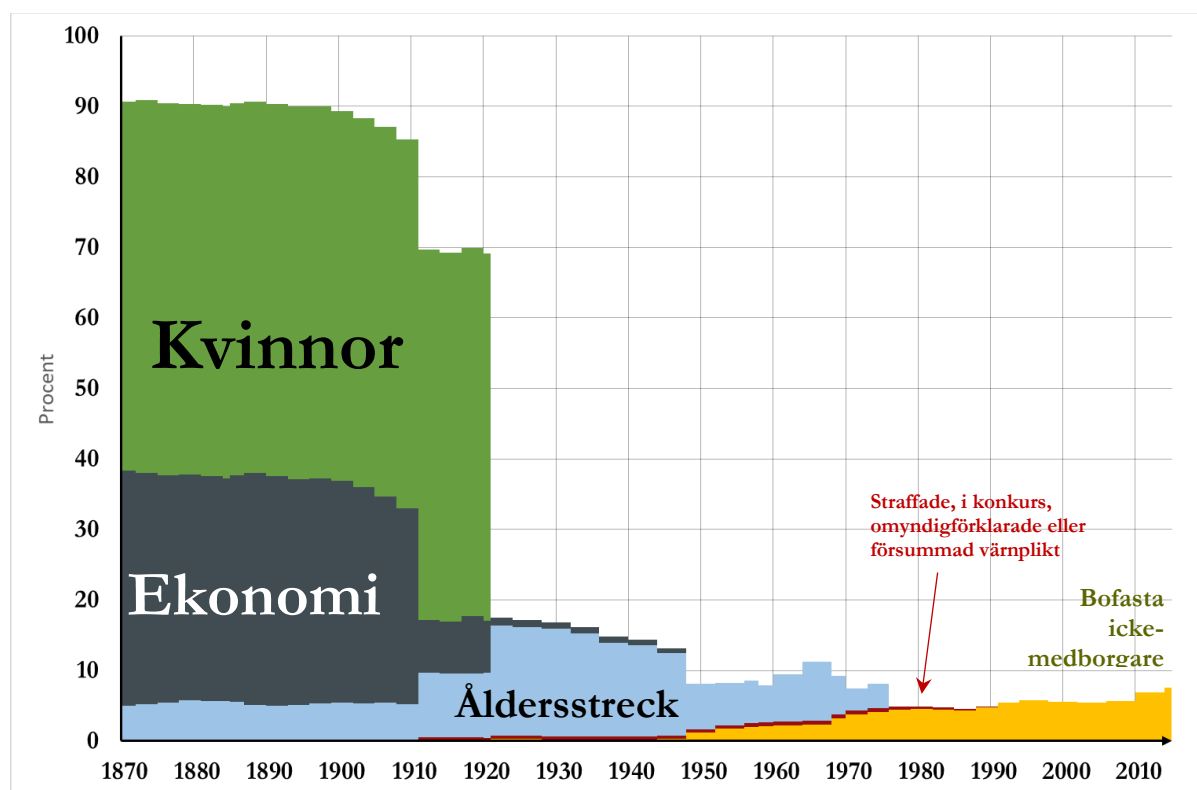
5. Vilka röststreck hade störst konsekvenser?

I föregående avsnitt visade jag bland annat de uteslutna som andel av de i Sverige boende som fyllt 18 år, vilket betyder att jag i "uteslutna" inkluderade alla de som med dagens rösträttsålder hade fått rösta men som med tidens rådande rösträttsålder blev uteslutna. Jag kommer fortsätta med denna definition av "vuxen befolkning" för att undersöka hur många som blev uteslutna för varje enskilt streck. Detta illustrerar jag i figur 5 nedan. Före 1921 var *kön* det viktigaste uteslutningskriteriet. Men jag har också konstaterat att även en majoritet av männen var uteslutna i andrakammarvalet före 1911, främst på grund av censusstreckets ekonomiska krav, men också på grund av skatteskulder (det så kallade utskyldsstrecket).

Från och med valet 1911 tillkom en rad nya uteslutningsgrunder varav särskilt fattigvårdsstrecket uteslöt många. I figur 5 har censusstrecket, utskyldsstrecket och fattigvårdsstrecket sammanförts i kategorin "ekonomi", bofasta icke-medborgare illustreras med det gula fältet och övriga uteslutna grupper har förts samman till det röda fältet. Till dessa kommer en betydande grupp män mellan 19 och 21 år som med dagens åldersgräns hade fått rösta. Sett till hela den manliga befolkningen över 18 år var nästan var tredje utesluten mellan 1911 och 1920 på grund av ålder eller något av alla rösträttsstreck.

Figur 5: Grupper uteslutna från rösträtt till andra kammaren (1870–1969) respektive riksdagen (1970–2014), som andel av den i Sverige boende befolkningen över 18 år.

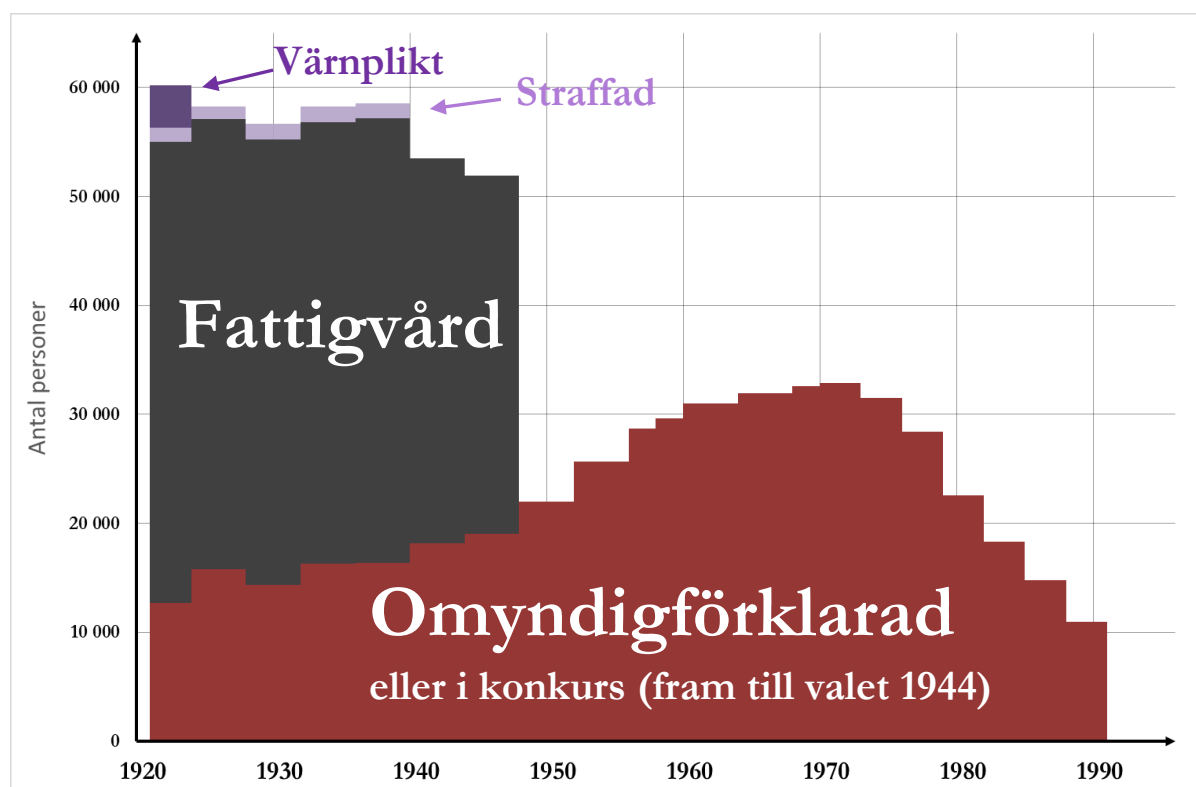

Anmärknings: Före 1970 gäller det rösträtt till andra kammaren, därefter till riksdagen. "Ekonomi" inkluderar de som fallit för censusstreck, hade skatteskulder eller hade fått fattigvård. "Åldersstreck" inkluderar alla de som fyllt 18 år, men inte nått upp till den rådande åldersgränsen. En mycket liten grupp i kategorin "anledning ej antecknat" har förts till den sammanslagna gruppen "Straffade...". För att göra grafen tydligare har jag ritat in siffrorna för ett valår för alla de år som följer valet fram till året före nästkommande val. För att få en tydligare graf så börjar åren 1870, men den första datapunkten representerar situationen 1866. Källor: se text.

Med 1921 års rösträttsreform mer än fördubblades väljarkåren, främst på grund av att kvinnor fått rösträtt. Med ens fick cirka 8 av 10 av de i Sverige boende som fyllt 18 år rätt att rösta, och av de som uppnått rösträttsåldern var bara drygt 2 procent uteslutna. Om man ser till den 18 år fyllda befolkningen så hade ålder nu blivit det numerärt viktigaste uteslutningskriteriet, i stället för, som tidigare, kön.

Inför valet 1948 hade samtliga rösträttsstreck utom omyndighetsstreck avskaffats. Det grundläggande rösträttskravet om svenskt medborgarskap kvarstod, samtidigt som åldersgränsen hade sänkts till 21 år. Nu började dock gruppen utländska medborgare bosatta i Sverige öka, och denna grupp kom därför att bli numerärt allt viktigare, särskilt eftersom åldersgränsen fortsatte att sänkas steg för steg. Från och med 1970-talet blev de utländska medborgarna den numerärt största uteslutningskategorin.

Figur 6. Antalet uteslutna personer på grund av rösträttsstreck, Sverige 1921–1990.

Anmärkningar: Före 1970 gäller det rösträtt till andra kammaren, därefter till riksdagen. För att göra grafen tydligare har jag ritat in siffrorna för ett valår för alla de år som följer valet fram till året före nästkommande val. Konkurs- resp. omyndighetsstrecken är hopslagna i SCB:s statistik för valen mellan 1921 och 1944, varefter konkursstreckets togs bort. Därför innefattar kategorin "omyndigförklarad..." även konkurssatta fram till och med valet 1944. Valet 1920 var sista valet för vilken de båda kategorierna redovisades separat, då var antalet i kategorin omyndigförklaring 4 925 personer, och "i konkurs" 1 155. Källor: se text.

De så kallade rösträttsstrecken uteslöt alltså en relativt sett liten del av befolkningen efter 1921, och jag förde därför samman dessa till två huvudkategorier i figur 5 ovan. Hur dessa rösträttsstreck slog kan ändå vara intressant att titta på. I figur 6 ovan illustrerar jag just detta. Där visar jag *antalet* personer som uteslutits på grund av respektive streck.

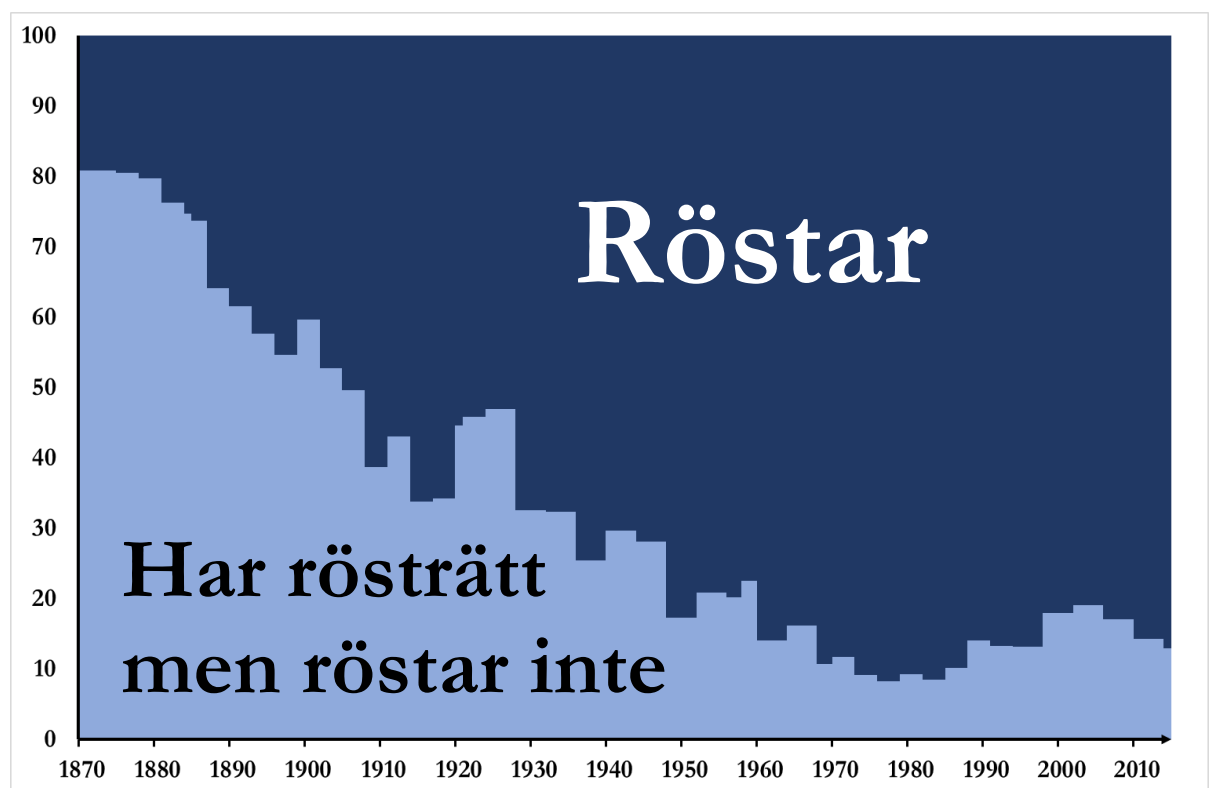
I valen 1921–1944 var fattigvårdsstreckets det streck som uteslöt flest personer. Från och med valen 1948 tas tätpositionen över av omyndigförklarade. Den senare gruppen ökar sedan fram till 1970. En delförklaring till detta kan vara den växande befolkningen (jag tittar ju här på absolut antal personer, inte andelar av den vuxna befolkningen) och att åldersgränsen sänks vilket medför att fler personer potentiellt kan uteslutas på grund av omyndigförklaring. Från 1970 och framåt minskar antalet personer som utesluts på grund av omyndigförklaring. Orsaken till detta är inte klarlagd, men möjligen beror det på ändrad praxis som medförde att färre personer omyndigförklarades.¹⁴

¹⁴ Riksdagens lagutskotts betänkande 1981/82:34 pekar i en sådan riktning.

6. Valdeltagandet

När jag nu har tittat på hur många som vid olika tidpunkter har blivit uteslutna så kan jag gå vidare med att se på hur många som faktiskt röstat. Jag börjar med att visa hur stor andel av de röstberättigade som vid olika tider har röstat, även om liknande grafer naturligtvis har publicerats många gånger förut. I figur 7 nedan illustrerar jag valdeltagandet från 1871, men för att presentera siffrorna på liknande sätt som tidigare så har jag ”vänt” på grafen jämfört med hur dessa siffror normalt presenteras, det vill säga den ljusblåa ytan i grafen representerar de röstberättigade som avstod från att rösta. Som synes var valdeltagandet väldigt lågt i början av perioden men har successivt ökat fram till 1970-talet då valdeltagandet nådde sina högsta nivåer.

Figur 7. Icke-deltagande i val och valdeltagande, som procent av de röstberättigade.

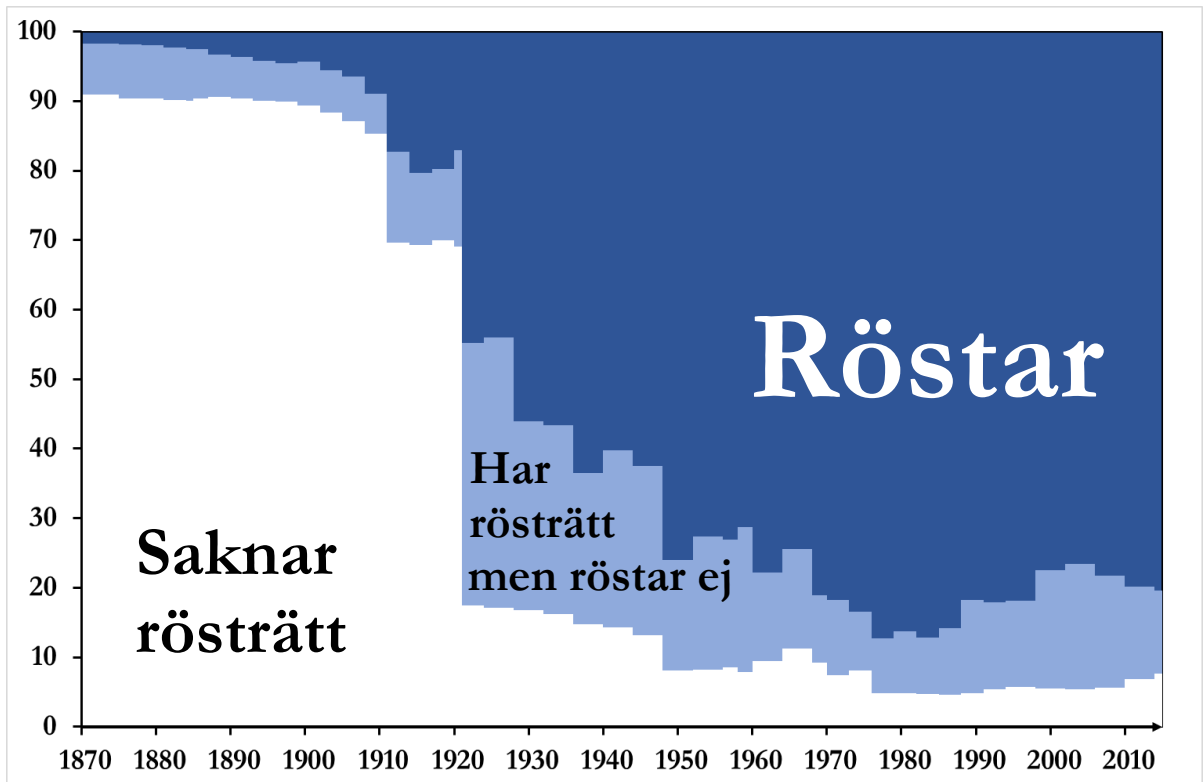

Anmärkningar: Före 1970 gäller det rösträtt till andrakammaren, därefter till riksdagen. För att få lättlästa årsintervall så har jag extrapolerat 1872 års siffror till 1870. För att göra grafen tydligare har jag ritat in siffrorna för ett valår för alla de år som följer valet fram till året före nästkommande val. Källor: se texten.

Men med de siffror jag tagit fram här så kan jag också fråga mig hur stor andel av den vuxna befolkningen som röstade, alltså hur många av de som fyllt 18 år som röstat? Jag illustrerar detta i figur 8 nedan. Andelen beror ju dels på valdeltagandet bland de röstberättigade och dels på andelen av den vuxna befolkningen som hade rösträtt. Det förstnämnda ökade ju som jag såg från låga nivåer under 1800-talet och andelen röstberättigade ökade också över tid. Således ser jag en väldigt låg nivå under 1800-talet, år 1871 röstade bara 1.75 procent av den vuxna befolkningen. Därefter har

andelen ökat kraftigt. Inte oväntat sker den största ökningen i samband med reformen 1921, men det sker ändå en betydande eftersläpning vilket beror på att de grupper som just fått rösträtt, framför allt kvinnor, inledningsvis hade ett lågt valdeltagande (Öhrvall, 2012, sida 39–40).

Figur 8. Rösträtt och valdeltagande, som procent av den vuxna befolkningen. Som vuxen räknas alla över 18 år.

Anmärkningar: Före 1970 gäller det rösträtt till andra kammaren, därefter till riksdagen. För att få lättlästa årsintervall så har jag extrapolerat 1872 års siffror till 1870. För att göra grafen tydligare har jag ritat in siffrorna för ett valår för alla de år som följer valet fram till året före nästkommande val. Källor: se texten.

7. Avslutning

Som visats har inte bara andelen röstberättigade ändrats kraftigt över tid, utan olika uteslutningskriterier har varit dominerande under olika perioder. Före 1921 så var kön dominerande, från 1921 till och med 1960-talet var det låg ålder, och därefter har det varit utländskt medborgarskap.

Referenslista

Berling Åselius, Ebba (2005). *Rösträtt med förhinder. Rösträttsstrecken i svensk politik 1900-1920*. Avhandling, Stockholms Universitet.

Christensen, Jan (1997), *Bönder och herrar. Bondeståndet i 1840-talets liberala representationsdebatt. Exempler Gustaf Hierta och J P Theorell*, Göteborg

Karlsson Sjögren, Åsa (2006) *Männen, kvinnorna och rösträtten: medborgarskap och representation 1723–1866*, Stockholm

Riksdagen (1981), Riksdagens lagutskotts betänkande 1981/82:34

SCB (2015), *Allmänna val, valresultat, röstberättigade 2006*. ME0104. Nedladdat 2020-02-10.

https://www.scb.se/contentassets/0306ea5d06f34dfab00ef2ca653a5284/me0104_do_2006_rbr_151216.pdf

Wallin, Gunnar (1961), *Valrörelser och valresultat. Andrakammarvalen i Sverige 1866-1884*, Avhandling, Stockholms Universitet.

Öhrvall, Richard (2012), *Svenskt valdeltagande under hundra år*, SCB, Demokratistatistisk Rapport 13

Datakällor

En detaljerad lista på datakällor finns i excel-filen, flik 1.

Appendix A1: Beskrivning av datafilen

All data presenteras i en excelfil som har sju flikar: *Flik ett* innehåller referenslistan. *Flik två* innehåller all data, inklusive detaljerad info för varje variabel, och inklusive de rådata som använts. *Flik tre* innehåller alla källor för varje observation. Cellerna här matchar data i motsvarande celler i flik två. *Flik fyra* innehåller ytterligare metadata gällande åldersgränser och valdag.

Flik fem innehåller sammanfattande data för befolkningen som helhet (män plus kvinnor). Beräkning av andelar finns också (dessa återfinns ej i flik två). *Flik sex* innehåller sammanfattande data för den manliga befolkningen. Beräkning av andelar finns också (dessa återfinns ej i flik två). *Flik sju* innehåller sammanfattande data för den kvinnliga befolkningen. Beräkning av andelar finns också (dessa återfinns ej i flik två).

Data i flik två (och tre) är organiserat på följande sätt. All data förekommer i tre block: först för hela befolkningen, sen för den manliga befolkningen och därefter för den kvinnliga befolkningen. Denna data upprepas således i tre block uppifrån och ned, där ”total” har färgats grön, ”män” har färgats blå och ”kvinnor” färgats rosa. Alla variabler återfinns i alla tre block, i samma ordning. För varje variabel gäller att variabeln för totalbefolkningen är lika med motsvarande variabel för män plus motsvarande för kvinnor. Undantaget är då det fattats könsspecifik data i källorna, då motsvarande cell lämnats tom.

I varje ”block” finns fem grupper med variabler. Varje variabel har en kod som börjar med t följt av fyra siffror. Den första siffran indikerar om variabeln gäller hela befolkningen (0), för män (1) eller för kvinnor (2). De tre följande siffrorna är unik för varje variabel, och förekommer alla i tre upplagor (för total, för män och för kvinnor). Tabell A1 på nästa sida ger en översiktsskild för hur flik tre är organiserad. Beskrivningen nedan refererar till det första blocket, där både män och kvinnor ingår tillsammans.

*Variabelgrupp 1: Olika subgrupper av befolkningen som, variabel för variabel, snävas av mot de som röstade.*¹⁵ Den första variabeln är den totala befolkningen, inklusive alla åldersgrupper. Sedan följer ”vuxna”, dvs. befolkningen 18 år eller äldre. Detta följs av ”vuxna med rätt kön”, dvs. alla vuxna män de år kvinnor inte har rösträtt och alla vuxna de år kvinnor har rösträtt. Detta följs av ”vuxna med rätt kön och ålder”, dvs. samma som föregående, fast där de personer som är mellan 18 och rådande rösträttsålder har exkluderats.

Sedan kommer ”vuxna med rätt kön och ålder och som klarar censusstrecket”, dvs. samma som föregående, fast de personer som inte klarade det så kallade censusstrecket har blivit uteslutna.

Censusstrecket var bara relevant fram till 1910, därefter ersattes det med andra begränsningar. Jag har därför bara redovisat dessa siffror fram till och med 1910, från och med 1911 så skulle denna variabel i princip vara lika med ”vuxna med rätt kön och ålder”, eftersom ingen längre blev utesluten på grund av censusstrecket.

---

¹⁵ I denna grupp ingår variablerna med kod t0090; t0100; t0110; t0130; t0135; t0200; t0225.

Tabell A1: översikt över alla variabler i flik två och tre.

Block 1: total	Grupp 1: befolkningsgrupper med olika avgränsningar	Variabel: t0090; t0100; t0110; t0130; t0135; t0200; t0225.
	Grupp 2: uteslutna	Variabel: t0147; t0146; t0120; t0148.5; t0141; t0151; t0154; t0153; t0157; t0161; t0150; t0165; t0168; t0172; t0174; t0149.
	Grupp 3: subkategorier	Variabel: t0148 t0172.5.
	Grupp 4: uteslutna, detaljer för personer som fallit för mer än ett uteslutningskriterium	Variabel: t0180; t0181; t0182; t0184; t0186; t0190; t0192; t0194; t0196.
	Grupp 5: utlandssvenskar	Variabel: t0210; t0220; t0230; t0240.
Block 2: män	Grupp 1: befolkningsgrupper med olika avgränsningar	Variabel: t1190; t1100; t1110; t1130; t1135; t1200; t1225.
	Grupp 2: uteslutna	Variabel: t1147; t1146; t1120; t1148.5; t1141; t1151; t1154; t1153; t1157; t1161; t1150; t1165; t1168; t1172; t1174; t1149.
	Grupp 3: subkategorier	Variabel: t1148 t1172.5.
	Grupp 4: uteslutna, detaljer för personer som fallit för mer än ett uteslutningskriterium	Variabel: t1180; t1181; t1182; t1184; t1186; t1190; t1192; t1194; t1196.
	Grupp 5: utlandssvenskar	Variabel: t1210; t1220; t1230; t1240.
Block 3: kvinnor	Grupp 1: befolkningsgrupper med olika avgränsningar	Variabel: t2190; t2100; t2110; t2130; t2135; t2200; t2225.
	Grupp 2: uteslutna	Variabel: t2147; t2146; t2120; t2148.5; t2141; t2151; t2154; t2153; t2157; t2161; t2150; t2165; t2168; t2172; t2174; t2149.
	Grupp 3: subkategorier	Variabel: t2148 t2172.5.
	Grupp 4: uteslutna, detaljer för personer som fallit för mer än ett uteslutningskriterium	Variabel: t2180; t2181; t2182; t2184; t2186; t2190; t2192; t2194; t2196.
	Grupp 5: utlandssvenskar	Variabel: t2210; t2220; t2230; t2240.

Den sista rösträttskategorin är ”vuxna med rätt kön och ålder och som klarar alla rösträttskrav”. Detta är vår huvudvariabel. Så länge censusstrecket fanns kvar så motsvarade detta ”vuxna med rätt kön och ålder och som klarar censusstrecket”, minus de som blivit tillfälligt uteslutna på grund av skatteskulder.¹⁶ Fram till 1884 var instruktionerna oklara huruvida tillfälligt uteslutna skulle inkluderas såsom röstberättigade eller ej. I de flesta fall uteslöts de helt korrekt, men troligtvis inkluderades de i några områden, varför antalet faktiskt röstberättigade sannolikt överskattas för dessa år. För fullständighetens skull så har jag också inkluderat antal röstande (variabel t0225).

¹⁶ De som klarade censusstrecket kallas i samtida källor för ”permanent röstberättigade”.

Ur dessa fem variabler så kan man lätt ta fram andel röstberättigade som andel av befolkningen, som andel av ”vuxna” och som andel av befolkningen i rösträttsåldern.

*Variabelgrupp 2: Exkluderade individer.*¹⁷ Här redovisar jag antalet personer som är uteslutna för varje enskilt uteslutningskriterium. Det finns inga överlappande grupper vilket innebär att summan av alla dessa grupper är lika med antal vuxna över 18 (variabel t0100) minus antalet personer med rösträtt (variabel t0200).¹⁸ De första tre uteslutningskategorierna definieras såsom i tabell A2 före den kvinnliga rösträtten 1921.

Tabell A2: förklaring av tre av uteslutningsvariablerna fram till och med 1920.

	Män	Kvinnor
Över rösträttsåldern		Exkluderade bara på grund av kön (t0146)
Över 18, men under rösträttsåldern	Exkluderade bara på grund av ålder (t0120)	Exkluderade på grund av kön & låg ålder samtidigt (t0147)

Alla de fyra cellerna tillsammans motsvarar den vuxna befolkningen (variabel t0100) och den kvarvarande övre vänstra cellen motsvarar ”vuxna med rätt ålder och kön” (variabel t0130).

Tabell A3: förklaring av tre av uteslutningsvariablerna från och med 1921.

	Män	Kvinnor
Över rösträttsåldern		
Över 18, men under rösträttsåldern	Exkluderade bara på grund av ålder (t0120)	

Från 1921 och framåt så kan man bara bli utesluten på grund av ålder och aldrig på grund av kön. Variablerna t0146 & t0147 sätts därför till noll, och t0120 sätts till summan av män och kvinnor med för låg ålder.

En person kan naturligtvis vara utesluten av flera skäl, men detta redovisas endast undantagsvis i källorna. De data som finns tillgängliga redovisar jag under variabelgrupp 4 nedan. Här redovisas i stället variablerna i sådan ordning att för varje uteslutningskategori redovisas alla som blivit uteslutna för denna, oavsett de bara blivit uteslutna av denna ensamt eller om de blivit uteslutna av denna tillsammans med något

¹⁷ Variabler med kod t0147; t0146; t0120; t0148.5; t0141; t0151; t0154; t0153; t0157; t0161; t0150; t0165; t0168; t0172; t0174; t0149.

¹⁸ Omyndiga och i konkurssatta är inte redovisade separat i SCB för åren 1921-1944, så dessa redovisas under en gemensam variabel (variabel t0157). För att undvika överlappande variabler så avstår jag från att räkna ut värden för denna variabel de år omyndiga och konkurssatta är redovisade separat. Den som vill ha observationer för variabel t0157 för samtliga år kan räkna ut den genom att lägga ihop de omyndiga (t0153) och de konkurssatta (t0154).

av uteslutningskriterierna *till höger*. Däremot ingår inte de som blivit uteslutna för någon uteslutningskategori *till vänster* om denna.

Således innehåller variabeln för kriteriet fattigdomsstöd (t0161) dels alla de som blivit uteslutna *enbart* på grundval av fattigdomsstöd, men också alla de som blivit uteslutna *både* på grundval av fattigdomsstöd, *och* någon eller några av kriterierna försummad värnplikt, oguldna kronoutskylder, oguldna kommunalutskylder, nyinflyttad, eller ”utan anteckning”. Däremot innehåller den *exv.* inte de som blivit uteslutna både på grund av fattigdomsstöd och på grund av att de är straffade. Dessa återfinns istället under straffade (variabel t0151). Uppställningen liknar således en lök, där varje lager innefattar alla senare lager.

Undantag till regeln finns, eftersom SCB:s redovisning inte varit helt konsekvent genom åren. Dessa undantag framgår av tabell A4 i denna dokumentation.

*Variabelgrupp 3: Subkategorier: exkluderade grupper som tidigare är medtagna, men som kan delas upp ytterligare i vissa fall.*¹⁹ Här återfinns två variabler som utgör en uppdelning av den tidigare exkluderingskategorin ”exkluderade på grund av censusstreck eller oguldna kommunalutskylder” (variabel t0148.5). För flera år så är oguldna kommunalutskylder inte redovisade separat, så därför har jag i variabelgrupp 2 endast medtagit en samlad kategori för detta. Men de år då det finns data för dessa båda grupper separat så redovisar jag dem här.

*Variabelgrupp 4: Exkluderade grupper som tidigare är medtagna, men som har ytterligare ett uteslutningskriterium än det tidigare upptagna.*²⁰ Här redovisar jag de personer som varit uteslutna för mer än ett kriterium (ålder och kön är ej inkluderade).

Den sista kategorin (t0196) visar totalen för alla de som har mer än ett uteslutningskriterium, och denna variabel är alltså lika med summan av all de övriga variablerna i denna variabelgrupp.

*Variabelgrupp 5: Variabler där utlandssvenskar är inkluderade.*²¹ År 1968 så fick svenska medborgare boendes utomlands tas upp i en särskild röstlängd efter begäran. Cirka 1 900 personer togs upp i längden detta år. I variabelgrupp 5 så redovisar jag antalet utlandssvenskar i röstlängden och antalet som röstade. Jag redovisar också det totala antalet röstberättigade och röstande där utlandssvenskarna har lagts till (utlandssvenskarna är aldrig inkluderade i några av de andra variablerna). Eftersom utlandssvenskarna inte är inkluderade i några av befolkningssiffrorna jag redovisar så skulle det vara missvisande att dela variablerna i grupp 5 med totalbefolkningen (en sådan kvot skulle potentiellt sett kunna bli över 100%).

---

¹⁹ Variabler med kod t0148 och t0172.5.

²⁰ Variabler med kod t0180; t0181; t0182; t0184; t0186; t0190; t0192; t0194; t0196.

²¹ Variablerna med kod t0210; t0220; t0230; t0240.

Appendix A2: Personer uteslutna av mer än ett kriterium

Det fanns individer som föll på mer än en uteslutningsgrund. Det kunde till exempel handla om personer som var omyndigförklarade *och* omhändertagna av fattigvården, eller som var utländska medborgare *och* försatta i konkurs. I SCB:s valstatistik, och i mina figurer ovan, har dessa personer redovisats inom den grupp som SCB kallar det mest avgörande uteslutningskriteriet. Vilket kriterium som betraktats som mest avgörande har varierat över tid, vilket redovisas i tabell A4 nedan.

Tabell A4: De olika uteslutningskriterierna rangordning i SCB:s valstatistik.

Kommentar: De som angivits såsom uteslutna av ett visst kriterium har antingen uteslutits på grundval av detta kriterium ensamt, eller på grundval av detta kriterium tillsammans med någon eller några av de som står på en rad längre ned i tabellen.

Källa: SCB:s valstatistik

	1911–14	1917	1920	1921–40	1944	1948–64
1	Utländsk	Utländsk	Utländsk	Utländsk	Utländsk	Utländsk
2	Vanfrejdad	Vanfrejdad	Straffad	Straffad		
3a	Konkurs	Konkurs	Konkurs	Konkurs eller Omyndig	Konkurs eller Omyndig	
3b	Omyndig	Omyndig	Omyndig			Omyndig
4	Fattig	Fattig	Fattig	Fattig	Fattig	
5	Nyinflyttad					
6	Värnplikt	Värnplikt	Värnplikt			
7			Krono- & kommun- utskylder			
8	Kronoutskylder	Kronoutskylder	Kronoutskylder			
9	Kommun- utskylder	Kommun-utskylder	Kommun-utskylder			
10	Krono- & kommun-utskylder	Krono- & kommun- utskylder				
11		Nyinflyttad	Nyinflyttad			
12				Annan		

SCB har emellanåt redovisat hur många dessa dubbelt uteslutna personer är, och vilka kombinationer av kriterier de fallit på. Som framgår av tabell A5 handlar det som mest om knappt 6300 personer, så den här typen av dubbelräkningar bör inte störa bilden alltför mycket. Det bör dock påpekas att ålderskriteriet inte är med i den här statistiken utan utgör ett eget, överordnat kriterium.

Tabell A5. Personer i rösträttsåldern, uteslutna för mer än ett kriterium, valen 1928–1952. Kommentar: Tabellen inkluderar samtliga år som SCB redovisat statistik över personer som uteslutits på mer än ett kriterium. Källa: SCB:s valstatistik.

Första kriteriet	Andra kriteriet	Ev. tredje kriterie	1928	1932	1936	1940	1944	1948	1952
Utländska medborgare	Straffade	Klarar alla andra	0	NA	NA	0	0	0	0
	I konkurs eller omyndiga	Klarar alla andra	6	NA	NA	9	10	17	24
	I fattigvård	Klarar alla andra	81	NA	NA	59	71	0	0
	I konkurs eller omyndiga	I fattigvård	0	NA	NA	0	13	0	0
Straffade	I konkurs eller omyndiga	Klarar alla andra	29	NA	NA	0	0	0	0
	I fattigvård	Klarar alla andra	35	NA	NA	0	0	0	0
I konkurs eller omyndiga	I fattigvård	Klarar alla andra	3 053	4 189	5 000	6 142	6 170	0	0
Annan, ej specificerad kombination, av mer än ett uteslutningskriterium			0	216	214	0	0	0	0
Totalt antal av de uteslutna som faller på grund av mer än ett streck			3 204	4 405	5 214	6 210	6 264	17	24

Appendix A3: utdrag ur datasetet

Tabell A6: Antal personer i de olika kategorierna. Källor i texten. Anmärkning: "Permanent röstberättigade" innefattar de män som klarar censusstrecket, inklusive de som tillfälligt uteslöts för obetalda skatter.

	Hela befolkningen	Vuxna	Vuxna, med rätt kön	Vuxna med rätt ålder och kön	"Permanent röstberättigade"	Rösträtt, i Sverige boende	Röstandes, i Sverige boende
1866	4 109 786	2 534 443	1 208 787	1 080 951		237 300	
1872	4 206 492	2 587 749	1 220 683	1 085 457		236 120	45 198
1875	4 331 741	2 663 509	1 258 762	1 113 265		255 552	49 765
1878	4 485 603	2 790 668	1 324 740	1 162 432		270 337	54 821
1881	4 566 020	2 861 947	1 354 476	1 193 468		281 163	66 591
1884	4 604 389	2 911 903	1 375 190	1 209 382		291 335	73 636
1885	4 645 245	2 938 140	1 389 637	1 225 401	307 719	282 112	
1887	4 718 093	2 965 804	1 403 889	1 253 544		278 039	99 870
1890	4 775 820	2 984 444	1 410 046	1 262 192		288 096	110 896
1893	4 806 790	2 995 938	1 411 076	1 259 211	342 279	298 810	126 691
1896	4 919 512	3 080 043	1 457 604	1 291 996	362 743	309 889	140 488
1899	5 063 854	3 184 484	1 513 779	1 341 390	401 109	339 876	136 982
1902	5 175 299	3 266 935	1 556 731	1 381 975	472 550	382 075	180 529
1905	5 261 305	3 338 671	1 590 104	1 410 432	529 726	432 099	217 759
1908	5 378 609	3 423 607	1 632 420	1 453 920	622 698	503 128	308 412
1911	5 522 704	3 514 271	1 669 437	1 349 201		1 066 200	607 487
1914	5 639 304	3 617 582	1 723 401	1 397 199		1 111 767	735 485
1917	5 758 612	3 736 759	1 784 991	1 444 033		1 123 969	739 053
1920	5 848 420	3 859 581	1 851 327	1 494 437		1 192 922	660 193
1921	5 904 600	3 906 488	3 906 488	3 296 250		3 222 917	1 747 553
1924	6 006 115	4 029 145	4 029 145	3 408 661		3 338 892	1 770 607
1928	6 088 554	4 215 643	4 215 643	3 572 241		3 505 672	2 363 168
1932	6 163 359	4 412 466	4 412 466	3 767 394		3 698 935	2 500 769

Tabell A6, fortsättning

	Hela befolkningen	Vuxna	Vuxna, med rätt kön	Vuxna med rätt ålder och kön	"Permanent röstberättigade"	Rösträtt, i Sverige boende	Röstandes, i Sverige boende
1936	6 250 627	4 605 582	4 605 582	3 992 950		3 924 598	2 925 255
1940	6 341 621	4 799 395	4 799 395	4 176 130		4 110 720	2 889 137
1944	6 522 914	4 963 232	4 963 232	4 378 735		4 310 241	3 099 103
1948	6 842 145	5 121 952	5 121 952	4 791 326		4 707 783	3 895 161
1952	7 098 696	5 234 205	5 234 205	4 921 659		4 805 216	3 801 284
1956	7 290 011	5 344 185	5 344 185	5 020 441		4 887 325	3 902 114
1958	7 392 690	5 420 143	5 420 143	5 135 188		4 992 421	3 864 963
1960	7 471 084	5 491 406	5 491 406	5 123 139		4 972 177	4 271 610
1964	7 627 409	5 741 267	5 741 267	5 262 920		5 095 850	4 273 595
1968	7 892 672	5 995 219	5 995 219	5 666 494		5 443 433	4 860 361
1970	8 004 421	6 098 458	6 098 458	5 908 866		5 644 083	4 982 745
1973	8 129 730	6 191 732	6 191 732	5 973 891		5 686 458	5 165 574
1976	8 208 422	6 243 036	6 243 036	6 243 036		5 939 981	5 450 712
1979	8 284 465	6 335 084	6 335 084	6 335 084		6 025 142	5 467 868
1982	8 323 146	6 419 220	6 419 220	6 419 220		6 114 109	5 592 924
1985	8 342 665	6 530 847	6 530 847	6 530 847		6 232 151	5 601 273
1988	8 414 090	6 635 466	6 635 466	6 635 466		6 311 442	5 427 537
1991	8 590 408	6 763 135	6 763 135	6 763 135		6 395 044	5 549 165
1994	8 744 641	6 870 963	6 870 963	6 870 963		6 474 800	5 623 761
1998	8 846 653	6 911 883	6 911 883	6 911 883		6 526 529	5 352 675
2002	8 908 361	7 001 332	7 001 332	7 001 332		6 619 251	5 357 644
2006	9 047 157	7 174 617	7 174 617	7 174 617		6 766 697	5 614 577
2010	9 340 336	7 493 343	7 493 343	7 493 343		6 976 212	5 983 271
2014	9 644 832	7 759 481	7 759 481	7 759 481		7 169 153	6 237 762
2018	10 120 211	8 067 427	8 067 427	8 067 427		7 325 733	6 467 066

Tabell A7: De olika kategorierna uttryckt som andel av hela befolkningen, eller som andel av vuxna över 18 år. Källor i texten

	Som andel av hela befolkningen						Som andel av vuxna befolkningen				
	Vuxna	Vuxna, med rätt kön	Vuxna med rätt ålder och kön	Permanent röst-berättigade	Rösträtt, i Sverige boende	Röstades, i Sverige boende	Vuxna, med rätt kön	Vuxna med rätt ålder och kön	"Permanent röst-berättigade"	Rösträtt, i Sverige boende	Röstades, i Sverige boende
1866	61,7	29,4	26,3		5,8		47,7	42,7		9,4	
1872	61,5	29,0	25,8		5,6	1,1	47,2	41,9		9,1	1,7
1875	61,5	29,1	25,7		5,9	1,1	47,3	41,8		9,6	1,9
1878	62,2	29,5	25,9		6,0	1,2	47,5	41,7		9,7	2,0
1881	62,7	29,7	26,1		6,2	1,5	47,3	41,7		9,8	2,3
1884	63,2	29,9	26,3		6,3	1,6	47,2	41,5		10,0	2,5
1885	63,3	29,9	26,4		6,1		47,3	41,7	10,5	9,6	
1887	62,9	29,8	26,6		5,9	2,1	47,3	42,3		9,4	3,4
1890	62,5	29,5	26,4		6,0	2,3	47,2	42,3		9,7	3,7
1893	62,3	29,4	26,2	7,1	6,2	2,6	47,1	42,0	11,4	10,0	4,2
1896	62,6	29,6	26,3	7,4	6,3	2,9	47,3	41,9	11,8	10,1	4,6
1899	62,9	29,9	26,5	7,9	6,7	2,7	47,5	42,1	12,6	10,7	4,3
1902	63,1	30,1	26,7	9,1	7,4	3,5	47,7	42,3	14,5	11,7	5,5
1905	63,5	30,2	26,8	10,1	8,2	4,1	47,6	42,2	15,9	12,9	6,5
1908	63,7	30,4	27,0	11,6	9,4	5,7	47,7	42,5	18,2	14,7	9,0
1911	63,6	30,2	24,4		19,3	11,0	47,5	38,4		30,3	17,3
1914	64,1	30,6	24,8		19,7	13,0	47,6	38,6		30,7	20,3
1917	64,9	31,0	25,1		19,5	12,8	47,8	38,6		30,1	19,8
1920	66,0	31,7	25,6		20,4	11,3	48,0	38,7		30,9	17,1
1921	66,2	66,2	55,8		54,6	29,6	100,0	84,4		82,5	44,7
1924	67,1	67,1	56,8		55,6	29,5	100,0	84,6		82,9	43,9

Tabell A7, fortsättning

	Som andel av hela befolkningen						Som andel av vuxna befolkningen				
	Vuxna	Vuxna, med rätt kön	Vuxna med rätt ålder och kön	Permanent röst-berättigade	Rösträtt, i Sverige boende	Röstandes, i Sverige boende	Vuxna, med rätt kön	Vuxna med rätt ålder och kön	"Permanent röst-berättigade"	Rösträtt, i Sverige boende	Röstandes, i Sverige boende
1928	69,2	69,2	58,7		57,6	38,8	100,0	84,7		83,2	56,1
1932	71,6	71,6	61,1		60,0	40,6	100,0	85,4		83,8	56,7
1936	73,7	73,7	63,9		62,8	46,8	100,0	86,7		85,2	63,5
1940	75,7	75,7	65,9		64,8	45,6	100,0	87,0		85,7	60,2
1944	76,1	76,1	67,1		66,1	47,5	100,0	88,2		86,8	62,4
1948	74,9	74,9	70,0		68,8	56,9	100,0	93,5		91,9	76,0
1952	73,7	73,7	69,3		67,7	53,5	100,0	94,0		91,8	72,6
1956	73,3	73,3	68,9		67,0	53,5	100,0	93,9		91,5	73,0
1958	73,3	73,3	69,5		67,5	52,3	100,0	94,7		92,1	71,3
1960	73,5	73,5	68,6		66,6	57,2	100,0	93,3		90,5	77,8
1964	75,3	75,3	69,0		66,8	56,0	100,0	91,7		88,8	74,4
1968	76,0	76,0	71,8		69,0	61,6	100,0	94,5		90,8	81,1
1970	76,2	76,2	73,8		70,5	62,2	100,0	96,9		92,5	81,7
1973	76,2	76,2	73,5		69,9	63,5	100,0	96,5		91,8	83,4
1976	76,1	76,1	76,1		72,4	66,4	100,0	100,0		95,1	87,3
1979	76,5	76,5	76,5		72,7	66,0	100,0	100,0		95,1	86,3
1982	77,1	77,1	77,1		73,5	67,2	100,0	100,0		95,2	87,1
1985	78,3	78,3	78,3		74,7	67,1	100,0	100,0		95,4	85,8
1988	78,9	78,9	78,9		75,0	64,5	100,0	100,0		95,1	81,8
1991	78,7	78,7	78,7		74,4	64,6	100,0	100,0		94,6	82,1
1994	78,6	78,6	78,6		74,0	64,3	100,0	100,0		94,2	81,8
1998	78,1	78,1	78,1		73,8	60,5	100,0	100,0		94,4	77,4
2002	78,6	78,6	78,6		74,3	60,1	100,0	100,0		94,5	76,5
2006	79,3	79,3	79,3		74,8	62,1	100,0	100,0		94,3	78,3
2010	80,2	80,2	80,2		74,7	64,1	100,0	100,0		93,1	79,8
2014	80,5	80,5	80,5		74,3	64,7	100,0	100,0		92,4	80,4
2018	79,7	79,7	79,7		72,4	63,9	100,0	100,0		90,8	80,2

Tabell A8: Antal personer uteslutna enligt de olika kriterierna. Källor i texten

	Kön & låg ålder samtidigt	Bara kön	Bara ålder	Censusstreck eller oguldna kommunal utskylder	Utländsk medborgare	Straffad eller vanfrenjdad	Konkurs	Omyndig	Fattigvårds-undersöld	Försummad värnplikt	Både oguldna krono- & kommunutskylder	Oguldna krono- utskylder, men betalda kommunutskylder	Oguldna kommunutskylder, men betalda krono- utskylder	Nyinflyttad	Hindrets art ej antecknat
1866	128 107	1 197 549	127 836	843 651											
1872	135 757	1 231 309	135 225	849 337											
1875	144 938	1 259 809	145 497	857 713											
1878	160 748	1 305 180	162 308	892 095											
1881	160 660	1 346 811	161 008	912 305											
1884	164 734	1 371 979	165 808	918 047											
1885	162 426	1 386 078	164 235	943 289											
1887	148 789	1 413 126	150 345	975 505											
1890	147 839	1 426 558	147 854	974 096											
1893	150 661	1 434 201	151 865	960 401											
1896	160 579	1 461 861	165 608	982 107											
1899	166 239	1 504 466	172 389	1 001 514											
1902	168 970	1 541 234	174 756	999 900											
1905	177 217	1 571 350	179 672	978 333											
1908	177 868	1 613 318	178 500	950 792											
1911	318 404	1 526 430	320 236		5 685	843	2 648	4 898	44 246	4 014	81 797	46 172	36 132	56 566	0
1914	324 145	1 570 036	326 202		6 139	776	2 431	5 334	48 570	5 255	84 092	36 728	42 067	54 040	0
1917	335 034	1 616 734	340 958		6 488	678	1 399	5 524	43 398	3 846	104 036	42 724	47 109	64 862	0
1920	347 116	1 661 138	356 890		5 792	864	1 155	4 925	34 908	2 180	93 200	51 577	36 585	70 329	0
1921	0	0	610 238		12 632	1 326	12 686		42 296	3 865	0	0	0	0	528
1924	0	0	620 484		11 434	1 161	15 760		41 314	0	0	0	0	0	100
1928	0	0	643 402		9 900	1 419	14 330		40 894	0	0	0	0	0	26
1932	0	0	645 072		10 162	1 465	16 287		40 519	0	0	0	0	0	26
1936	0	0	612 632		9 760	1 416	16 366		40 779	0	0	0	0	0	31
1940	0	0	623 265		11 816	0	18 149		35 369	0	0	0	0	0	76

